

alioqui si spectes Dei gratiam et clementiam, illa Sanctos omnes assecurabit de sua salute et gloria: nam ipsa ante examen discernet illos a reprobis, eosque constituet a dextris, quasi amicos dilectos et electos suos.

ET NON CONFUNDAMUR AB EO IN ADVENTU EJUS. — *g. d.* Ne pudeamus utrique, scilicet tam vos, si a doctrina Christi aberretis, quam nos Apostoli et Pastores, quod vos in ea non conservaverimus: sicut enim eruditio et probitas discipuli laus est et decus magistris, sic imperitia et improbitas discipuli probrum est et dedecus magistris. S. Basilus ad illud *Psalm. xxxiii*: « Timorem Domini docebo vos, » docet acerbissimam damnatis poenam fore pudorem et confusionem æternam, quam subibunt coram Christo et angelis sanctis, demonibus cælerisque damnatis in die iudicii, adeo ut damnati mallent manere et ardere in gehenna, quam inde egredi in vallem Josphat ad iudicium hoc sibi tam probrum et infame subeundum. Unde dicent « montibus et petris: Cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni; quoniam venit dies magnus ire ipsorum, et quis poterit stare? » *Apocal. vi, 17.* Pudoris cause erunt, quod Christus peccata omnia etiam videntia, infamia et horrenda, licet secretissima et sola mente commissa, coram toto mundo publicabit; quod Sanctos in hæc vita a se contemplos, vexatos et occisos videbunt super se elevatos in gloria, suosque esse iudices, ac se pariter condemnare; quod tam fuerint stulti, ut exili voluptate emerint æternum hoc probrum; quod peccata et gehennam modica penitentia, et confusione confessionis expiare neglexerint, etc. Hoc est quod ait Isaias ultimis verbis sue prophetiæ: « Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur, et erunt usque ad satisfactionem visionis omni carni; » et *Daniel. xii, 2*: « Qui dormiunt in terræ pulvere evigilabunt, alii in vitam æternam, et alii in opprobrium, ut videant semper. »

Notat S. Cyrillus, *Catechesi 3 mystag.*, fideles in Confirmatione ungi in fronte, quæ sedes est pudoris, ne pudeat eos confiteri nomen Christi, neve aliquid pudendum committant, ob quod confundantur in die iudicii. Præclare S. Augustinus hic: « Fidelis, inquit, est qui promisit, non te fallit, tantum novi defecere, sed exspecta promissorem; non enim novit fallere veritas, tu noli esse mendax, ut aliud profitearis, aliud agas. Tu serva fidem, et servabit ille pollicitationem; si autem non tu servaveris fidem, tu fraudasti, non ille qui promisit. » Et *Æcumenius*: « Quid illustrius atque admirabilius esse unquam poterit, quam cum apud quem labores nostros relaturi sumus, apud eum cum fiducia id faciemus, nulloque pudore in adventu ejus perfundemur? »

IN ADVENTU EJUS, — *ἐπιφανείας*, id est in apparitione, in manifestatione, in illustratione illius, cum scilicet gloriosus apparebit, eritque iudex

omnium hominum. « Videmus enim nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem, » *I Corinth. xiii, 12*.

29. Si scitis (id est, quia scitis, vel cum sciatis, quandoquidem sciatis: ita Dionysius) QUONIAM JUSTUS EST (Christus iudex, de cuius adventu iam egi), SCITOTE QUONIAM ET OMNIS QUI FACIT JUSTITIAM, EX IPSO NATUS EST. — Dat modum et medium quo in die iudicii non confundamur coram Christo iudice, sed habeamus fiduciam, si nimirum faciamus justitiam, id est opera justa et sancta, quæ Christo justo iudici offeramus. Ne quis enim putaret solam fidem orthodoxam sufficere, ut docebat Simon Magus, et moderni hæretici, addit hic requiri quoque justitiæ opera, *g. d.* Cum Christus futurus iudex non tantum qua Deus, sed et qua homo, sit justus antonomastice, id est justissimus et sanctissimus, tum in se, tum in ferenda sententia; utique amat eos qui sunt iusti, faciuntque opera justitiæ, pro eisque feret sententiam justam et salutiferam. Iudicis enim iusti est iudicare de operibus cuiusque, et bonis addicere præmium, malis poenam. Qui ergo facit justitiam, in die iudicii coram ipso non confundetur, sed habebit omnimodam fiduciam; quia iudici suo iusto similis, imo ex ipso natus est, hoc est, ipsius filius et hæres est. Quare non confundetur in ejus adventu, sed fidenter eum expectabit, certus se per eum fore hereditatis æternæ participem. Nam « si filii, et heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, » *Rom. viii, 17.* Omnis enim justitia nostra mana a justitia, sanctitate et gratia Christi. « Justitiam hic non specialem, sed generalem accipio, quæ est complexio omnium virtutum, a qua iusti, sancti, Deo grati, amici et filii denominantur. Alludit ad illud *Evangelii* cap. i, vers. 12: « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. » Porro nullum certius est argumentum, quod quis natus sit ex Deo, quam si factis et moribus Deum exprimat velut lineamenti. Notat *primo* Didymus dici, « qui facit » in presenti, non qui *fecit*, aut *faciet*, quia bona radix bonos dat fructus in presenti; quia ergo per justitiam et gratiam ex Deo renascimur, et firmus divine consortes nature, ut ait S. Petrus, *II epist. cap. i, vers. 4*, (realiter enim participamus Dei substantiam per gratiam supernaturalem et divinam, quæ summa est participatio divinitatis): hinc pariter natiuitatem hanc et vitam divinam, per opera vitalia divina, puta per opera justitiæ, in presenti semper ostendere debemus. Sicut enim non est homo vivens, qui in presenti opera vite humane non edit, puta qui non comedit, non ambulat, non respirat, non loquitur, non ratiocinatur: ita pariter non est justus, nec renatus aut vivens ex Deo, qui opera justa et divina non edit, præsertim

quia filii est imitari patrem. Cum ergo Deus justus

justitiam ubique faciat, et nos ejus filii eandem ubique facere debemus.

Notat *secundo*, noster Salmeron, generationem hanc divinam similem esse generationi carnali et humane. Sicut enim hæc fit ex viro et femina, sic et illa quodammodo: Christus enim, qua homo, patiens parturit nos cum summo dolore; idem qua Deus agit et producit in nobis gratiam et justitiam, per quam renascimur in filios Dei.

Notat *tertio* *Æcumenius*, justos a Deo gigni, ut et ipso progignant et procreent alios sibi similes; « quippe eum justus, inquit, etiam justos procreat ac gignat, » uti homo generat hominem, bos bovem; et *Didymus*: « Operantem, ait, justitiam commendat virtus, cum sit scilicet actualis: nullus itaque antequam faciat quæ virtutis sunt, justus est, sed neque dum cessaverit operari; » intellige in actu exercitio, non signato.

Denique S. Augustinus justitiam perfectam esse docet in angelis, inchoatam in hominibus: « In angelis sanctis, inquit, nullo lapsu aversis, nulla superbia cadentibus, sed manentibus semper in contemplatione Verbi, et nihil aliud dulce habentibus, nisi a quo creati sunt, in ipsis perfecta justitia est; in nobis autem ex fide caput esse secundum spiritum. » Et mox: « Initium justitiæ nostræ peccatum peccatorum. Cœpisti non defendere peccatum tuum? jam inchoasti justitiam; periclitetur autem in te, quando nihil aliud facere

delectabit, quando absorbebitur mors in victoriam, quando nulla concupiscentia titillabit, quando non erit Inlactamen cum carne et sanguine, quando erit corona victoriae, et triumphus de inimico. Tunc erit perfecta justitia: modo adhuc pugnamus, si pugnamus, in stadio sumus, ferimus et ferimur; sed qui vincat, expectatur. Ille autem vincit, qui et quod ferit, de viribus suis non presuravit, sed de hortatore Deo. »

Insti ergo emulantur angelorum justitiam, ut mentem ab omnibus terræ fecibus, ac amorem ab omnibus creaturis avellent, cum universum conferant in Creatorem, eum in omnibus tam prosperis, quam adversis amando, colendo, laudando, gratias agendo: ut eorum vox et vita, æque ac crux et passio, non sit aliud quam continua et assidua Dei laus. Talis enim est vox et vita angelorum, de quibus ait Job, cap. xxxviii, vers. 7: « Ubi eras, cum me laudarent simul astra matutina, et jubilarent omnes filii Dei? »

Insuper Christiani ex Christo renati emulantur Christum, ac proinde « loquantur ut oracula, vivant ut numina; » quia Christus ex Deo natus, et ex Virgine renatus, « locutus est ut os et oraculum Patris, ac vixit ut nomen. » Ita hominum, etiam peccatorum, corda ferient. convertent, gignentque Christo, instar S. Basilii, de quo scribit S. Gregorius Nazianzenus, orat. in ejus funere: « Sermo Basilii erat tonitru, quia vita ejus erat fulgur. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ostendit quam præstans sit nova ex Deo nativitas et filiatio ex sine et mercede, quæ est gloria æterna, in qua similes ei erimus. Ad illam retinendam et hanc consequendam modum præscribit: Primum, studium sanctitatis et fugam peccati, quia qui natus est ex Deo, peccatum non facit; qui vero facit peccatum, ex diabolo est. Secundum, vers. 11, amorem fraternum, ut diligamus invicem non verbo, neque lingua, sed opere et veritate. Denique, vers. 20, docet horum omnium fructum, scilicet eum qui puro est corde, amatque fratres, ac Dei mandata custodit, omnia quæ postulata a Deo, impetrare.

1. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus. Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum. 2. Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. 3. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est. 4. Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas. 5. Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret, et peccatum in eo non est. 6. Omnis qui in eo manet, non peccat; et omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. 7. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est, sicut et ille justus est. 8. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. 9. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam

ex Deo natus est. 10. In hoc manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, et qui non diligit fratrem suum. 11. Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum. 12. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, et occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant: fratris autem ejus justa. 13. Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus. 14. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte. 15. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem. 16. In hoc ergo cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit; et nos debemus pro fratribus animas ponere. 17. Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? 18. Filii mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate. 19. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, et in conspectu ejus suadebimus corda nostra. 20. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, major est Deus corde nostro, et novit omnia. 21. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum. 22. Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo; quoniam mandata ejus custodimus, et ea, quæ sunt placita coram eo, facimus. 23. Et hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi, et diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. 24. Et qui servat mandata ejus, in illo manet, et ipse in eo: et in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

1. VIDETE QUALEM (græce *συναντις*, id est quantum) CHARITATEM DEDIT NOBIS (indignis, inimicis et peccatoribus) PATER, UT FILII DEI NOMINEMUR ET SIMUS. — Charitatem tum activam, puta actum amoris Dei qui nos mire amat, tum passivam nobisque a Deo communicatam et infusam accipere, g. d. Videte quantum charitatem, benevolentiam et amorem nobis dedit, id est, præstitit et exhibuit Deus. Vatablus, *quantum dilexerit nos*, eum gratiam et charitatem creatam nobis dedit et infudit, qua filii Dei nominamur et sumus. Ex charitate enim Dei increata manat charitas nostra creata, quasi radius a sole, rivulus a fonte, scintilla ab igne. Quos enim Deus amat charitate increata, eos facit sibi in amore respondere, sequere redamare per charitatem creatam quam eis infundit. Charitas enim est amicitia, sive amor mutus inter Deum et justum. Quocirca sicut Deo, quasi Deo et creatori, nos quasi creatura debemus omnem honorem, religionem et laudam; eidem quasi Domino nos quasi servi debemus timorem, reverentiam et obedientiam: sic eidem quasi Patri summo summum debemus amorem, adeoque totum cor, totam voluntatem, totum affectum.

In fine capituli præcedentis dixerat S. Joannes eum qui facit justitiam ex Deo esse natum, ideoque esse Dei filium; hic illius natiuitatis et filiationis divine excellentiam, fructum et premium docet et demonstrat, ut ex eo incitet fideles ad opera justitiæ paulo ante nominata, quibus Deo se gratos dignosque filios exhibeant, atque hanc ejus filiationem conservent, augeant, et ad bra-

vium gloriæ æternæ perducant. Pro videte S. Augustinus legit « ecce, quasi admirando divinam charitatem extollat. » Singula S. Joannis verba, si penitus perpendantur, discutiantur et ponderentur, magnam habent emphasim, novosque amoris stimulos et ignes suggerunt.

Per « Patrem » accipere totam S. Trinitatem, vel potius proprio personam Patris; licet enim tota S. Trinitas nobis det gratiam et charitatem, qua nos sibi in filios adoptat, id ipsum tamen appropriat Patri, tum quia Patris est generare filios similes Christo Filio suo unigenito, juxta illud Evangelii S. Joannis, cap. iii, vers. 6: « Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret; » tum quia Patri appropriatur vocatio, electio, prædestinatio, cujus effectus est justificatio et filiatio. Porro vero S. Augustinus, *De Natura et Gratia*, cap. ultim.: « Inchoata, ait, charitas inchoata justitia est; protracta charitas, protracta justitia est; perfecta charitas, perfecta justitia est. » Et S. Dionysius, *Eccles. Hierar.*, part. I, cap. ii: « Prima, ait, mentis ad divina motio et contentio Dei est charitas; sanctæ autem charitatis ad divina perficienda præcepta prima omnino progressio est illa ineffabilis operatio, quia divine habemus. Si enim divinus status divino ortu, et, ut ita dicam, generatione efficitur, profecto qui statum divinum non accipit, is nihil unquam eorum que a Deo tradita sunt, sciet, nec operabitur. » Unde S. Cyrillus in cap. xiv *Isaia*, et lib. XII *Thesauri*, cap. iii, charitatem vocat characterem substantiæ Dei, sanctificationem, reformationem, pulchritudinem et speciem animæ.

UT FILII DEI NOMINEMUR (per adoptionem, sicut Christus est Filius Dei per generationem et natiuitatem naturalem) ET SIMUS, — quia multi nominantur id quod non sunt; nos autem ita nominamur, ut revera simus pariter filii Dei. Audi S. Augustinus: « Nam qui vocantur et non sunt, quid illis prodest nomen, ubi res non est? Quam multi vocantur medici, qui curare non norunt? Quam multi vocantur vigiles, qui tota nocte dormiunt? Sic multi vocantur Christiani, et in rebus non inveniuntur; quia hoc quod vocantur non sunt, id est, in vita, in moribus, in fide, in spe, in charitate. Hic autem quid audistis, fratres? Ecce qualem dilectionem dedit nobis Pater, ut filii Dei vocemur et simus. » Hoc est quod ait Paulus: « Misit Deus spiritum Filii sui in corda nostra clamantem: Abba Pater, » *Galat.* iv, 6.

Nolent hæc Novantes, qui consent non revera et intrinsece justos non esse ob inherentem semper concupiscentiam, sed tantum ita nominari propter justitiam Christi nobis imputatam, contra quos ait Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. vii. *Tō simus* in multis Græcis codicibus deest, tuncque includitur in *nominemur*; quæ enim a Deo nominantur, revera talia sunt, imo efficiuntur a Deo, qualia nominantur. Si enim rex voando aliquem nobilem, Magnatem, Principem, Ducem, hoc ipso facit eum nobilem, Magnatem, etc.: multo magis idem facit Deus, qui dona realia gratiæ iis quos filios nominat, infundit, quibus hoc nomine digni efficiantur: quod nequit facere rex. Unde Syrus vertit, *qui vocat nos, filios efficit*. Sicut enim Deus Pater generando Filium, et communicat ipsissimam suam naturam et divinitatem, sic nos ex carne natos per spiritum regenerando, divinitatis suæ participationem summam nobis communicat per gratiam, facitque divine consortes naturæ, ut ait S. Petrus et Psaltes: « Ego dixi, dii estis, et filii Exelsi omnes, » *Psal.* lxxxii, 6. Quare hoc ipso nos facit quasi deos, et similes Filio suo. « Hujus gratia Deus est quisque Sanctorum, » ait S. Basiliius, hom. *De Spiritu Sancto*. Sicut ergo Deus est sanctus per essentiam, sic justus a Deo genitus participat hanc ejus sanctitatem, cæteraque omnia Dei attributa. Fit enim quasi omnipotens, ut cum Paulo omnia possit in Deo qui eum confortat, *Philipp.* iv, 13. Fit immutabilis, ut Deo inherens nullis promissis, vel rebus a recto dimoveri se sinat. Fit celestis, ut cœlestia concupiscens punctum hoc terre despicit. Fit quasi impeccabilis, quia quamdiu in gratia persistit, peccare nequit, de quo vers. 9. Fit optimus, quia charitatis viscerum et beneficentiæ radios, quasi sol quidam salutaris ad omnes extendit. Fit quasi omniscius, quia theodidactus: unctio enim Dei eum docet de omnibus, ut ait Joannes, cap. ii, vers. 27. Fit imperturbabilis, quia super omnes mundi sæculique vicissitudines mentem in Deo defixit. Fit liberalis, ut nulli invidet, sed ut omnipium

commoda quasi sua promoveat. Ardet charitate, ut emulis reddat bona per malis, itaque ex inimicis amicos efficiat. Fit rectus, patiens, constans, æquanimis, prudens, fortis, sincerus, quia talis est Deus Pater ejus. Vide S. Thomam, *Opusc.* lxxii, si tamen ipse ejus est auctor: nam stylus alium indicat. Hoc est quod ait S. Jacobus, cap. i, vers. 18: « Volunter genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquid creaturæ ejus. » Et Osee, cap. i, vers. 10: « Et erit in loco ubi dicitur eis: Non populus meus vos; dicitur eis: Filii Dei viventis. » Vide utrobique dicta.

Ex dictis sequitur nos per justificationem fieri filios Dei tripliciter, scilicet in præteritum, præsens et futurum. In præteritum, per generationem spiritualem, qua, ut ait Jacobus, « genuit nos verbo veritatis; » et S. Petrus, *epist.* ii, cap. i, vers. 4: « Ut simus divine consortes naturæ; » et S. Joannes in *Evangel.*, cap. i, vers. 12: « Dedit eis potestatem filios Dei fieri; » et hanc *epist.* cap. iv, vers. 4: « Vos ex Deo estis, filii; » et vers. 6: « Nos ex Deo sumus; » et cap. v, vers. 18: « Omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum. » Porro hæc generatio fit non tantum per gratiam, sed etiam per ipsam deitatem, quæ realiter nobis quasi filii a Deo Patre communicatur, ut dixi *II Petri* i, 4.

Secundo, filius filii in præsens, per paternam curam, qua Deus quasi pater nos ut filios amat, regit et format, perficit, dirigit, tuetur, juxta illud *Psal.* lvi: « Lacta cogitatum tuum (Hebraice *sarcinam tuam*, pondus tuum) in Domino, et ipse te entriet; » hebraice *sustentabit te*; et hanc *epist.* cap. v, vers. 15: « Scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. *Luce* cap. xii, 7: « Capilli capitis vestri omnes numerati sunt. » Quæ mater ita amat filium, ut capillos ejus omnes numeret, conservet, restituat? Id tamen facit Deus: ergo plus quam mater nos curat. « Quid » ergo « times, o homo, in sinu Dei, » ait S. Augustinus, qui tibi pater est et mater? Vere B. Theodorus in *Vitis Patri*: « Etiam si, inquit, cœlum ruat in terram, Theodorus non timeat, » scilicet: « Etiam si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae. »

Tertio, in futurum per hereditatem cœlestem, quam nobis quasi filiis dabit, ut simus heredes Dei, et coheredes Christi, juxta illud: « Dominus pars hereditatis meæ et calicis mei, tu es qui restitues hereditatem meam mihi, » *Psal.* xv, 5.

Sic Gentiles jactabant se a Jove vel diis genitos, sed falso: de qua re S. Augustinus, lib. III *De Civitate*, cap. iv: « Varro, inquit, ubi esse civitalibus dicit, ut se viri fortes etiam si falsum sit, ex diis genitos esse credant: ut eo modo animus humanus velut divine stirpis fiducia prærens, res magnas aggreddens presumat audacius, agat vehementius, et ob hoc implet ipsa recurritate

feliciter. » Sic Scipio nunquam elevari illam hominum existimationem voluit, quod divino semine ortus esset; et apud Lucianum *Dialog. Diogenis*, Alexander uti sibi ad res gerendas dicit fuisse, quod filius Jovis Ammonis sit habitus. Timebatur enim, nec aliquis repugnare ei audebat, nempe quem crederent Deum. Sic Romulus ex Marte genitus, Julium Caesarem ex Venere finxerunt. Verum Christiani gloriantur se esse filios Dei, et vere sunt filii Dei, ideoque quo verior, eo acrior hic eis debet esse stimulus ad omnem virtutem, et ad heroica, imo divina opera. Audi S. Cyprianum, lib. *De Spectac.*: « Nunquam humana opera mirabitur, quisquis se cognoverit filium Dei; deiecit se de culmine generositatis, qui admirari aliquid post Deum potest. » Cum ergo sollicitat te caro, responde: « Filius Dei sum. Ad majora natum sum, quam ut me ventris mancipium efficiam. » Cum te tentat mundus, cum aurum et opes ostentat, responde: « Dei sum filius, caelestibus opibus destinatus; indignum ergo est ut terra alba aut rubra punctum consector. » Cum te daemon invadit, cum honores et pompas promittit, responde: « Vade, Satan, in gehennam: absit ut filium me efficiam diaboli, qui filius et haeres sum Dei. Regno aeterno natus, omnem terrae honorem pompaque velut fumum calco et pedibus premo. » Dei filius es: ergo magna, ardua et divina opera, modico tempore vitae quod tibi restat, et forte modicis horis, mente destina, quia Christus, qualia Sancti peregrant. Vocaris a Deo ad statum perfectionis, vocaris ad vitam pro salute animarum impendendam, vocaris ad Japonem et Indos, vocaris ad crucem, ad martyrium? vocationi generose te offer, uti docet filium tanti Patris. Ita noster P. Balthasar Alvarez, uti refert Ludovicus de Ponte, in ejus Vita, hunc sibi suisque monitorem stimulum jugiter adhibebat: « Noli degenerare a praecelsis cogitationibus filiorum Dei. »

PROPTER HOC MUNDUS NON NOVI NOS (Cajetanus, Valabius et Isidorus legunt vos; sed Graeca, Syrus, S. Augustinus et Latini legunt nos), quia non novit eum. — q. d. Ideo homines mundani et Gentiles non aestimant, imo parvi pendunt et despiciunt hanc Christianorum ex Deo regenerationem et filiationem, quia Deum non noverant saltem practice, quia Deum non colunt, non amant; multi etiam Deum non norunt speculative, ut athei, idololatre, Pagani, etc. « Nesciunt, ait S. Chrysostomus, 1. m. 78 in *Joan.*, qui nos contumelia afficiunt, quales simus, utpote qui oculi cives, et supernae patriae ascripti, et Cherubim socii sumus. Sciunt autem in die iudicii, cum stupentes et gementes dicent: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum et in similitudinem improprie. Nos insensati, vitam illorum aestimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Eo quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est, » *Sapient.* v. 4.

2. CHARISSIMI, NUNC FILII DEI SUMUS, ET NONDUM APPARUIT QUID ERIMUS (erimus autem Deo similes; unde subdit): SCIMUS AUTEM QUONIAM CUM APPARUERIT (Syrus, cum ipse revelatus fuerit), SIMILES EI ERIMUS. — « Similes ei, » scilicet Deo, non natura, sed qualitate, felicitate, gloria aeterna, q. d. Mundus non novit nos, quia non videt internum nostrum decorem; sed videbit cum in die iudicii, tuncque noscet nos, et sero, quia tunc non erimus amplius obscuro, viles, despecti, sed splendidi; quia similes erimus Deo et Christo, puta erimus perfecte sancti, justi, puri, amantes Deum, quia erimus beati, gloriosi, divini: et sicut Deus se videt, eaque visione fruatur et beatur: ita et mens nostra videbit eum sicuti est, et omnia quae in eo formaliter sunt, hacque visione fructur et beabitur in aeternum, eaque perficietur nostra filiatio et adoptio, quia ut filii Dei gloriam, hereditatem et felicitatem Dei adipiscemur.

Nota: Similitudo Dei in nobis est triplex. Prima per naturam; sumus enim naturae rationalis et intelligentis, sicut Deus est rationalis et intelligentis. Secunda per gratiam, quae, ut ait S. Bernardus *ad Fratres de monte Dei*, « in virtutibus consistit, in qua animus virtutis magnitudine summi boni quasi imitari gessit magnitudinem, et perseverantiae in bono constantia aeternitatis ejus incommutabilitatem. »

Tertia similitudo Dei summa et perfectissima in nobis erit in caelo per gloriam beatificam, in qua, ait S. Bernardus, « fit homo cum Deo unus spiritus, non tantum unitate volendi, sed expressiore quadam unitate virtutis aliud vello non valendi. »

Haec ergo tertia similitudo de qua loquitur S. Joannes, consistit in gloria et felicitate caelesti, quae, ut docent communiter Theologi, consistit in visione Dei unius in essentia, et triui in personis, per lumen gloriae. Unde « similes explicans S. Joannes subdit: « Quoniam videbimus eum sicuti est. » Quaeiro (Cœnomenus hanc Dei similitudinem ponit in adoptionis charitate et gloria, juxta illud *Psal.* xv, 11: « Satiabor cum apparuerit gloria tua. » Et *Psal.* XLVII, 9: « Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutem, in civitate Dei nostri. » Et *Psal.* XXVI, 4: « Unam petii, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae, ut videam voluptatem Domini. » Et *Psal.* XXXV, vers. 10: « Domine, apud te est fons vitae, et in lumine tuo videbimus lumen. » Et Paulus, I *Corinth.* XIII, 12: « Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem. » Hinc Scholasticus, I *part.*, *Quaest.* XII, docent Beatos videre ipsam Dei essentiam in se, ejusque tres personas et attributa omnia: Beati enim per visionem Deum possident, eumque quasi intra se trahunt, indeque sequuntur omne bonum. Unde S. Augustinus, lib. *De Cognit. verae vitae*, in fine: « Talis, ait, visio, et talis gloria regnum caelorum dicitur, quia soli oculi; id est

Justi hac visione fruuntur, quorum primum summum bonum est, in quo habent plenum gaudium de plenitudine omnium honorum. »

Rursum dum videt Deum, ejus speciem in mente sibi efformant, puta verbum mentis quod plane Deo est simile, Deumque eis refert et representat. Unde S. Augustinus in *Enchirid.* cap. II: « Cum autem, ait, initio fidei quae per dilectionem operatur, imbuta mens fuerit, tendit bene vivendo etiam ad speciem pervenire, ubi est sanctis et perfectis cordibus nota et ineffabilis pulchritudo, ubi plena visio est summa felicitas. » Hinc rursum Beati similes Deo erunt, quia participabunt beatam ejus aeternitatem, eruntque felicitet aeterni, sicut ille felicitet aeternus est, uti explicat S. Gregorius, homil. 2 in *Ezechiel.*, et Evaristus Papa, *epistola* 1, et noster Vasquez I *part.*, *Quaest.* XII.

Ex hac similitudine gloriae et visionis Dei quae erit in intellectu, sequitur altera in voluntate, nimirum perfectus amor Dei visi et possessi. Unde S. Fulgentius ad Ferrandum Diacon., *Quaest.* III: « Similes ei erimus, inquit, imitatione justitiae. » Nam hic Dei amor non tantum excludet omne peccatum etiam levissimum, sed et totum hominem rapit in Deum, ut diligat eum ex toto corde, tota mente, tota anima et omni fortitudine ac viribus suis, ita ut nil diligat aut diligere velit vel possit, nisi Deum propter se, et caetera omnia propter Deum. Sicut enim Deus ita diligit seipsum, ut alio mentem et amorem flectere nequeat: sic et Beati Deum, utpote pulcherrimum, optimum, jucundissimum, et omnibus bonis cumulatissimum, ita diligunt, ut mentem alio avocare nequeant: inde fiunt non tantum impeccabiles, sed et immobiles a Deo, Deique contemplatione et amore. Unde S. Augustinus in *Confess.*: « Cum, ait, inhaesero tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor aut labor: viva erit vita mea tota plena te; nunc autem quoniam plenus tui non sum, oeri mihi sum. »

Porro hic amor idem semper durabit in omnem aeternitatem, ideoque Beatos jugiter accendat ad Dei laudes. Unde S. Augustinus, serm. 118 *De Divers.*, cap. v: « Jam similes illi quando delictum, quo avertimur? Securi ergo sumus, fratres, non nos satiabit laus Dei: si deficiat ab amore, deficiat a laude: si autem amor sempiternus erit, quam satiabilis illa pulchritudo erit, non timere ne non possis semper laudare, quem semper poteris amare. » Tertio, ex hac gloria et visione sequuntur omnes dotes animae et corporis, similes dotibus animae et corporis Christi gloriosi: in anima enim erit summa pax, summa concordia, summa harmonia potentiarum, virium et actionum omnium.

In corpore erit impassibilitas, claritas, subtilitas, agilitas, teste S. Paulo I *Corinth.* xv, 42. Unde Tertullianus, *De Resurrect.* cap. xx, ait: Similes ei erimus, scilicet quoad resurrectionem et im-

mortalitatem corporis; erimus ergo similes ei, hoc est, erimus quasi Dei. Sicut enim sol in nube tralucens efficit parhelson, ut videatur esse novus, secundus et tertius sol: ita Deitas in Beatorum anima et corpore tralucens, efficit tot quasi Deos, quot erunt Beati. Quanta felicitas, quanta gloria erit videre tot quasi angelos, imo tot quasi Deos quot erunt Sancti in caelo? S. Joanni consonat S. Paulus *Coloss.* III, 3: « Mortui, inquit, estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum Christus apparerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria; » et I *Corinth.* xv, 43: « Primus homo (Adam) de terra terrenus, secundus homo (Christus) de caelo caelestis. Qualis terrenus, tales et terreni: et qualis caelestis, tales et caelestes. Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem caelestis. » Et *Philipp.* III, 21: « Salvatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae; » et II *Corinth.* III, 18: « Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini spiritu; » et *Rom.* VI, 3: « Si enim complantati sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus; » et *Rom.* VIII, 29: « Quos praescivit et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus, » etc.

QUONIAM VIDEBIMUS EUM, — scilicet Deum, qui praecessit, et Christum: — Christum enim quasi dilectum suum toto corde et ore gerabat S. Joannes: videbimus ergo Dei essentiam « sicuti est » in se, uti docent Scholastici I *part.*, *Quaest.* XII.

Rursum videbimus Christum hominem et carne indutum, « sicuti est, » id est sicut circumamicus est glorioso corporis decore et specie. Ita Baltharminus, lib. I *De Beatitud.* *Sanct.*, cap. III; Gregorius de Valentia, I II, discept. I *De Beatitud.*, *quaest.* IV, puncto 2, et alii.

Rursum, « videbimus eum sicuti est, » id est non per speculum et aenigma, sed facie ad faciem: in hac enim vita non videmus Deum sicuti est, sed sicut propter nostram dispensationem factus est, scilicet videmus eum carne vestitum, passum et crucifixum, ait S. Augustinus et Origenes, homil. 6 in *Genes.*, et S. Gregorius, hom. 2 in *Ezech.*

3. ET OMNIS QUI HABET HANC SPEM IN EO, SANCTIFICAT SE, Sicut et ille sanctus est. — Dixit S. Joannes nos in futura vita similes fore Christo et Deo, quia videbimus eum sicuti est; nunc modum illi assequendi suggerit, scilicet, primo, spem locare in Deo; Dei enim est dare gratiam, quae nos ad rem tam arduam, qualis est similitudo Dei, perducat. « Fiducia sperantium misericordia Dei est, » ait S. Prosper in *Psal.* cxxx. Secundo, studere sanctitati. Neque enim sufficit spem locare in Deo, nisi et ipse nuncum admoveas operi, Deoque colabores: nemo enim in caelo erit Christo similis, qui in terra ei moribus fuit dissimilis. Ut ergo ei

similes simus in gloria, conmitti debemus ut similes ei simus in sanctitate, virtute et gratia, puta in amore, labore, cruce et dolore, juxta illud: « Si tamen compatimur, ut et conglorificemur, » *Roman.* cap. viii, 17; et: « Sine sanctimonia nemo videbit Deum, » *Hebr.* xii, 14; scriptum est enim: « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, » *Matth.* v, 8. Pulchre S. Augustinus, *De Cognit. verae vite*, in fine: « Ad hoc summum bonum, ait, justi quadam catena trahuntur, quae de virtutibus hoc modo connectitur. In primis fides animam quasi quidam circulus complectitur, fides spe nutritur, spes dilectione tenetur, dilectio operatione expletur, operatio ad summum bonum intentione trahitur, intentio boni perseverantia clauditur, perseverantiae Deus fons omnium honorum dabitur. »

SANCTIFICAT SE. — *ἑαυτὸν ἁγιάζει*, id est *sanctificat seipsum*, ut legit S. Augustinus, Didymus, Clemens, Eusebius et alii; Tigurina, *purificat seipsum*; alii, *lustrat*, *expiat seipsum*. Putant nonnulli quod nostrum Interpres legerit *ἁγιάζει*, id est *sanctificat*: verum non est necesse eo confugere. Docte enim interpres *ἁγιάζει*, id est *purificat*, *verit sanctificat*, quia « sanctitas, ut ait S. Dionysius, *De Divin. Nom.*, cap. xii, est omni iniquatione libera, incontaminatissima et perfectissima puritas. » Unde castitas, et praesertim virginitas, vocatur sanctitas, juxta illud Apostoli, *I Corinth.* cap. vii, vers. 34: « Mulier innumpta et virgo cogitat quae Domini sunt, ut sit sancta et corpore et spiritu. » Talibus enim a Christo datur certa spes visionis Dei, juxta illud: « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. »

Vera ergo hominum sanctitas consistit in emundatione peccatorum, et eradicatione vitiorum, juxta illud S. Pauli: « Qui emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, et utile Domino, et ad omne opus bonum paratum, » *II Timoth.* ii, 21.

Porro, haec emundatio vitiorum fit per insitionem et exercitium contrarium virtutum, puta superbiae, per humilitatem et humilitatem; libidinis, per carnis mortificationem et castitatem; impatientiam, per patientiam; intemperantiam, per temperantiam; odii, per charitatem, etc. Quare sanctitas non est aliud quam humilitas, castitas, patientia, temperantia, charitas caeteraque virtutes, quibus anima sanctificatur, deoque quasi dicatur et consecratur. Sanctum enim dicitur, quasi sanguine sanctum, id est dicatum et oblatum Deo. Unde ad quos sic exponunt: « sanctificat se, » id est offert, dicat, consecrat se Deo, ut faciunt sacerdotes et Religiosi. Simili enim modo, licet imperfectiori, fideles omnes in baptismo unguuntur et consecratur Deo, sicut regale sacerdotium, id est, reges et sacerdotes mystici, ut dixi *I Petri* ii, 9. Sic Christus ait: « Pro eis ego sanctifico meipsum, » id est, in sanctam victimam me offero, « ut sint et ipsi sanctificati in

veritate, » justificati scilicet, Deoque deputati et dicati, *Joan.* xvii, 19.

Denique S. Gregorius Nazianzenus, *Lambico* xv: « Quid, ait, est sanctitas? Cum Deo consensere. » Et S. Bernardus, lib. *V De Consider.*, cap. xiv: « Sanctum, inquit, facit affectio sancta, et ipsa gemina, timor Domini et sanctus amor. Illis perfecte affecta anima, velut quibusdam duobus brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet et ait: Tenui eum, nec dimittam. » Idem, *serm.* 25 inter parvos: « Tria, ait, sunt quae sanctum faciunt hominem, victus sobrius, actus justus, sensus pius. Victus sobrius erit, si continenter, si socialiter, si obedienter, id est caste, charitative, humiliter vixerimus. Per continentiam enim castitas, per socialitatem charitas, per obedientiam humilitas acquiritur. Et haec est virtus quae animam perfecte Deo subditam, sub umbra alarum ipsius secure facit vivere. Actus justus erit, si fuerit rectus, discretus, fructuosus. Rectus per bonam intentionem, discretus per mensuram possibilitatis, fructuosus per utilitatem proximorum. Sensus pius erit, si fides nostra Deum sentit summe potentem, summe sapientem, summe bonum: ut per ejus potentiam, nostram credamus adjuvari infirmitatem; per ejus sapientiam, nostram credamus corrigi ignorantiam; per ejus bonitatem, nostram credamus dilui iniquitatem. Tria sunt quae mortem sanctorum faciunt pretiosam: quies a labore, gaudium de novitate, securitas de aeternitate. »

SICUT ET ILLE SANCTUS EST. — Alludit Joannes, imo citat illud *Levit.* cap. xxvi: « Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, » Vide dicta ibidem, et *Levit.* cap. xxvii, xxviii. Magnam a fidelibus sanctitatem requirit S. Joannes, nimirum quae similis sit sanctitati Dei et Christi, ac proinde ut in dies studeant magis sanctificari, magisque in sanctitate facere progressus, ut hac ratione quotidie similiores Christo, ejusque sanctitati efficiantur. Idem sanxit Christus, dicens: « Estote vos perfecti, sicut et Pater vester caelestis perfectus est, » *Matth.* v, 48.

Quisquis ergo satagis esse sanctus, ob oculo-pone exemplar tuae sanctitatis, ac meditare jugiter vitam et passionem Christi Domini, eamque imitare, ac factis et moribus exprime. Audi S. Ambrosium, lib. *De Isaac*, cap. viii: « Exuat unusquisque animam suam involucri sordidioribus; et quasi aurum igne approbet detersam luto: sic enim purgatur anima velut aurum optimum; pulchritudo autem animae sincera virtus et decor, verior cognitio superiorum, ut videat illud bonum, ex quo pendeat omnia, ipsum autem ex nullo. » S. Gregorius autem Nazianzenus ad hoc ipsum nos excitans, ait: « Imaginis deus imagini reddamus, dignitatem nostram agnoscamus, exemplar nostrum honore prosequamur, mysterii vim intelligamus, et pro quo Christus morte functus est: simus ut Christus, quoniam

Christus quoque sicut nos. Efficiamur Dii propter ipsum, quoniam ipse quoque propter nos homo. » Idem Nazianzenus, *orat.* 6, de Deo loquens: « Neque enim purus, ait, tanto in pretio quidquam habet, quam puritatem aut purgationem. »

4. OMNIS QUI FACIT PECCATUM, ET (id est etiam) INIQUITATEM FACIT; ET (id est quia) PECCATUM EST INIQUITAS. — « Quia quicumque peccat, contrarius aequitatis divinae legis peccando existit, » ait Beda. Probat fideles se debere sanctificare, ut assimilentur Christo, qui est Sanctus sanctorum, a contrario, quia scilicet peccatum quod est contrarium, non est aliud quam iniquitas, graece *ἀνομία*, id est legis divinae prevaricatio; ac proinde nos plane Deo dissimiles, difformes et exosos reddit; loquitur proprie de peccato perfecto, puta mortifero. Unde S. Augustinus, *XXII Contra Faustum*, xxvii, peccatum ita definit: « Est dictum, factum vel concupitum contra legem aeternam. » Et S. Ambrosius, lib. *De Paradiso*, cap. viii: « Quid aliud, inquit, est peccatum nisi divinae legis transgressio, ac caelestium inobedientia mandatorum? Idem significat vox *iniquitas*, id est, recessus ab aequitate, quam lex prescribit. Simili modo peccatum dicitur iniustitia, quia contrarium iustitiae, id est iusto, equo et recto. Hoc ergo est *ἀνομία*, id est *illegitimum*, exlex, irregulare, devians a lege et regula. Hinc patet apud S. Joannem peccatum idem esse quod iniquitatem, licet in vulgari usu loquendi plus et pejus quid significet iniquitas, quam peccatum, ut docet S. Gregorius, *XI Moral.*, xxi vel xxiii. Esto S. Ambrosius, *Apolog. David*, cap. xiii, secus existimet, putetque plus sonare peccatum quam iniquitatem; quia « peccatum, inquit, est opus iniquitatis; iniquitas autem operatrix culpae aut delicti. »

Porro omne peccatum, etiam contra legem humanam duntaxat, puta civilem vel Ecclesiasticam commissum, est contra Deum, quia est contra legem Dei aeternam: ab hac enim omnis lex positiva et humana, quasi rivulus a fonte derivatur et descendit; lex enim aeterna, ait S. Thomas, *I II, Quaes.* xci, art. 1, est summa ratio in mente divina existens, secundum quam dirigit omnes creaturarum actiones et motus in suos fines. Sicut enim in Deo est ratio rerum creandarum, quae dicitur idea: ita etiam est ratio rerum uberrandarum, quae dicitur lex aeterna. Et sicut a ratio rerum creandarum non est aliud quam conceptus divinae mentis, quo concipit rem, et judicat quomodo illa sit facienda: ita haec ratio quae est lex aeterna, non est aliud quam conceptus ille, quo concipit et judicat quomodo quaelibet creatura debeat suas functiones obire, adjuncta simul voluntate eam obligandi, vel imprimendi inclinationem ad eam regulam sequendam.

5. ET SCITIS QUIA ILLE APPARUIT UT PECCATA NOSTRA TOLLERET. — « Ille, » scilicet summus rerum opifex, summe venerandus, colendus et aman-

endus, puta Christus Dei Filius, quem toto corde et ore gero, caeterique omnes gerere debent, quasi suum Creatorem et redemptorem. Sic Moses Deum vocat « illum qui est, » *Exod.* iii, 14. Et Pythagoras apud suos tanta erat venerationis et auctoritatis, ut cum de quaestione quapiam contenderent ejus discipuli, dum citaretur sententia Pythagorae, quasi magistri irrefragabilis, omnes dicebant *abii*; *itaque*, scilicet Pythagoras, *dixit*; ergo ei acquiescendum est, ac proinde cessent omnes disputationes et rationes. Porro Christus tollit peccata, quia, ut ait Beda: « Tollit dimittendo quae facta sunt, et adjuvando ne fiant, et perdudendo ad vitam ubi omnino fieri non possunt. »

Pro *tolleret* graece est *ἀπέβη*, syriace *נָסָה* *nasa*, quorum utrumque tam *portare*, quam *aufferre* significat: ut et utrumque huic loco convenit. Christus enim ita peccata nostra abstulit, ut ea in se lucida suscepit, itaque ponam eis debita portarit. Alludit, imo citat *Isai.* lvi, 4: « Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit, » ubi hebraice est idem *נָסָה nasa*; et vers. 6: « Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum; » et vers. 11: « Justificabit ipse justus servus meus multos, et iniquitates eorum ipse portabit. » Ad *Isaiam* alludens S. Joannes Baptista videns Christum de eo dixit: « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, » *Joan.* i, 9. Huc quoque respicit hio illi homonymus noster S. Joannes. Antitropha S. Joannis est illa S. Petri sententia, *epist.* I, cap. ii, vers. 24: « Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum; » et illa S. Pauli: « Quem proposuit Deus propitiationem (propitiatorum) per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae propter remissionem precedentium delictorum. »

Moraliter, disce hic quam grave malum sit peccatum, utpote ad quod tollendum Christus e caelo in terram et carnem descendit, imo passus et crucifixus sit, ut nos idem facere doceret, ut scilicet pro abolendis peccatis et convertendis peccatoribus omnes labores, peregrinationes, dolores, pomas et cruces liberet subeamus. « Non sane, ait Eusebius, peccandi vobis locus ullus relinquitur; cum enim Christus ad peccatum destruendum advenit, quippe qui peccati omnis prorsus fuerit immunis, vobis qui in ipso estis nati et fide in ipsum confirmati, peccare amplius non licet. » Oportet ergo quemlibet fidelem satagere ut abolet in aliis, aequae ac in seipso omne peccatum, ut destruat opus diaboli, eo studio (imo longo majori) quo venatores destruant semina serpentum, ova accipitrum, catulos luporum.

ET PECCATUM IN EO NON EST. — « Et, » id est quia, *g. d.* Ideo Christus potens et idoneus fuit tollere peccatum, quia carebat omni peccato, imo potestate peccandi. Erat enim ipse naturaliter impeccabilis ob unionem hypostaticam; per hanc enim divina Verbi persona Christi humanitati ita assis-

tebat, ut illam per omnes actiones dirigeret, ne vel in minima offenderet: alioqui enim offensam et peccatum recidisset in ipsam personam Verbi (quod est impossibile), tum quia actiones sunt personam sive suppositi, tum quia persona tenetur naturam quam sustentat, regere et gubernare, ne peccet. Denique « Christi voluntas cum tota deificata sit, Deo procul dubio non adversatur, » ait S. Gregorius Nazianzenus, *orat.* 36. Et S. Cyrillus, *De Recta fide ad Theodosium*, docet Verbum animam Christi sua sanctitate et immutabilitate plane imbuisse, sicut vellus imbuatur colore quo tingitur. « Sicut ergo, inquit, caro postquam Verbi omnia vivificantis caro effecta est, quod peccatum non novit, e vestigio statum firmum ac omnibus modis stabilem, peccatoque quod olim tyrannidem in nos exercebat, multis partibus potentior nacta est. » Citat S. Joannes *Isaiam* cap. LIII, vers. 9: « Eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus. » Nam, ut ait S. Paulus, *Hebr.* VII, 26: « Talis decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior caelis factus. » Quia, ut ait S. Augustinus hic, « in quo non est peccatum, esse venit auferre peccatum; » nam si esset et in illo peccatum, auferendum esset illi, non auferret.

6. OMNIS QUI PECCAT, NON VIDIT EUM, NEC COGNOVIT EUM. — in sensu composito, quamdiu scilicet in Christo et Christi gratia manet, quamdiu ductum gratiae sequitur, quia gratia et peccatum sunt contraria, quae magis inter se pugnant, quam calor et frigus, albedo et nigredo; et quia Christi gratia roborat hominem ad vincendum omne peccatum. Porro in Christo manet, ait Oecumenius, « qui nulla intermissione facta virtutes exerceat, et nunquam ab operatione ipsarum desistit. »

ET OMNIS QUI PECCAT, NON VIDIT EUM, NEC COGNOVIT EUM. — « Non vidit, » scilicet Christum, quoad humanitatem; « non cognovit » eundem, per fidem quoad deitatem, ait Glossa. Verum hoc subtilius est. Idem ergo est « non vidit, » quod « nec cognovit; » qui enim peccat, non cognoscit Christum, scilicet practice, quia practice non considerat immensum Christi amorem, redemptionem, beneficia ac premia gloriae aeternae justis promissa, et penas peccantibus ab eo preparatas in gehenna: si enim haec attente consideraret, utique non peccaret; unde S. Basilius in *Moral.*, Regula 80, in fine: « Quid proprium, ait, Christiani? Providere Dominum in conspectu suo semper. »

Rursum qui peccat non novit Christum, notitia scilicet sapida et affectuosa, quae conjuncta est cum amore et charitate. « Non novit » ergo, id est, non amat Christum, non illi esse gratus sagit, non illi placere contendit. Si enim Christum vere amaret, ingruente quavis tentatione cum Paulo diceret: « Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia? etc. Certus sum quia neque mors, neque vita, » etc. *Rom.* VIII; et

cum Sponsa, *Cant.* VIII: « Aque multae non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. » Ita passim S. Joannes hac epist. accipit « cognoscere practice, pro amare, aestimare, afflicti.

Audi Bedam: « Omnis ergo, inquit, qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum; si enim gustasset et vidisset quam suavis est Dominus, nequaquam se peccando a videnda ejus gloria segregaret: et in quantum justae memoriam abundantiae suavitatis ejus eruciant, et justitiam ejus exaltant, in tantum se a peccatis abstinendo, justitiae ejus incommutabili et incomparabili concordare satagunt. » Optime vero hoc loco Didymus: « Omnis, ait, qui peccat, factus extraneus Christi, non habet participium, nec scientiam ejus. Nam cum dicit: Non videt eum, significat quod participium non habet ejus; cui rei consequens est, ut neque scientiam internam ejus habere videatur. »

7. FILIOLI, NEMO VOS SEDUCAT. — *q. d.* Non vos seducat Simon, non Gnostici, qui docent sola fide hominem justificari, nec requiri ad justitiam bona opera; quare posse quemlibet esse justum, et simul indulgere suis cupiditatibus, et impure vivere: haec enim non officere justitiae, dummodo fidem retineat: quocirca Christianos libertate a Christo donatos, libere posse vivere et facere quicquid lubet. Contra hanc enim haeresim Epistolae suas scripserunt S. Petrus, Johannes et Jacobus: unde contra eam docent justificari nos non ex sola fide, sed et ex operibus. Hinc subdit S. Joannes:

QUI FACIT (non qui credit) JUSTITIAM, JUSTUS EST. — Nota, non ait: Qui facit opera justa, sed, « qui facit justitiam; » peccatores enim et penitentes faciunt aliqua opera justa, et tamen non sunt justi (nisi dispositive et inchoative, quia scilicet disponunt se ad justitiam, ad eamque tendunt), quia non faciunt justitiam, scilicet plenam et integram, quia non faciunt omnia a lege Dei praescripta: legem enim Dei plene implere nemo potest, nisi per gratiam et charitatem, quam solus habet justus. Nam, ut ait S. Jacobus, cap. II, vers. 40: « Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus: » vide ibi dicta.

Secundo, opponit hic S. Joannes natos ex Deo, ut dixit cap. II, vers. 29, natis ex diabolo, puta filios Dei filios diaboli, sive justos injustis, in eo quod justus faciat opera Dei, puta opera justitiae et sanctitatis: per justitiam enim hic generalem accipit, quae est complexio omnium virtutum, sive omnis virtus, ut ait Nyssenus, lib. *De Beatitudine*; injustus vero faciat opera diaboli, puta opera irjustitiae et iniquitatis, sive peccata.

Tertio, « qui facit justitiam, justus est, » tum quia opera justitiae quae facti, indicant eum esse justum: manant enim ex habitu justitiae et charitatis, quo ille a Deo donatus est, cum ex eo renatus est; tum quia opera justitiae ejus augmentum promerentur, faciuntque magis justum; tum

quia justus est continuo exercere se in operibus justitiae, si justitiam acceptam retinere et augere velit. Agitur enim hic non de infusione, sed de exercitatione justitiae, ait Thomas Anglicus.

Moraliter ergo docet S. Joannes, justum debere se assidue exercere et crescere in operibus justitiae et virtutis, ejusque augendae perpetuum debere habere studium et conatum instar sponse, de qua dicitur *Cantic.* IV: « Quae est ista quae progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol? » et *Proverb.* IV: « Justorum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem. » Vere S. Augustinus in hac epistolam, *tract.* 4: « Tota vita Christiani boni, inquit, sanctum est desiderium. » Ita faciebat S. Paulus, dum ait: « Quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quae sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernae vocationis, » *Philipp.* III, 14. Et de sanctis animalibus ait *Ezech.* I, 12: « Unumquodque eorum oram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illic gradiebantur; » ubi vide S. Gregorium, *homil.* 3, et S. Bernardum, *epist.* 234 ad *Guarinum*, et S. Basilium, *hom.* 11 *Hexaem.*, et S. Hieronymum ad *Celsantiam*.

Sicut et ille justus est, — quia semper et ubique facit justitiam, eamque plenam et perfectam, imo divinam, juxta illud: « Universe viae Domini misericordia et veritas, » *Psalm.* XXIV, 10; et: « Opera manuum ejus veritas et judicium, » *Psalm.* CX, 7; et: « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. »

Nota: *Te saut* non aequalitatem significat, sed similitudinem: nulla enim creatura aequare potest justitiam et sanctitatem Creatoris, sed ejus umbram duntaxat imitatur et assequitur, perinde ut speculum umbram sui imaginem hominis exhibet, non ipsum hominem, ait Beda. Audi S. Augustinum: « Castificat non sicut et ipse castus est, sed ille castus aeternitate, nos casti fide: justus sumus sicut et ipse justus est, sed ipse in ipsa incommutabili perpetuate, nos justus credendo ei, quem non videmus, ut aliquando videamus. Et cum perfecta fuerit justitia nostra, cum facti aequales angelis fuerimus, nec tunc illi aequabimur: quanto ergo modo ab illo longe est, quando ee tunc per erit? »

8. QUI FACIT PECCATUM, EX DIABOLO EST. — Est nihilis versus precedentis, *q. d.* Sicut qui facit justitiam, justus est, et ex Deo natus: ita ex adverso qui facit peccatum, injustus est, et natus ex diabolo, quia ejus actiones et suggestiones sequitur, ex hisque quasi ex malo semine concipit et gignit peccatum. Esse ex diabolo, est imitari diabolum, ait S. Augustinus: « Nam neminem fecit diabolum, nomen genuit, indicent eum esse qui fuerit imitatus diabolum, quasi de illo natus filius diaboli imitando, non proprie nascendo. » Itaque « qui facit peccatum, ex diabolo est, » id est ex diaboli regno, familia et prosapia est, eum

quae sequitur et imitatur, eum filius patrem: non autem quasi ex traduce diaboli genitus sit, ut somniantur Manichei. Simili praeter ait Ezechiel, cap. XVI, vers. 3, Judeis impiis: « Mater vestra Chetaba, et pater vester Amorrhaeus: et soror tua major Samaria, etc., soror autem tua minor Sodomam. »

QUONIAM AB INITIO DIABOLUS PECCAT. — « Ab initio, » scilicet creationis suae: nam licet non primo instanti (quia creatus est in gratia), paulo post illud tamen peccavit, superbis et rebellans contra Deum. Secundo, « ab initio » peccati et peccatorum, quia ipse primo peccavit; unde Adae ceterisque peccandi dedit initium et exemplum. Ita Cyrillus, *catech.* 2: « Princeps, ait, peccati diabolum est, et pater malorum. » Et S. Augustinus hic: « Ab initio, ait, diabolum peccat, non ab initio quo creatus est, sed ab initio peccati, quod ab ipsis superbiae cepit esse peccatum. » Addit *tertio*, Didymus: « Ab initio diabolum peccat, quia primas, inquit, immitit suggestiones peccatorum, » *q. d.* Initium peccatorum omnium sibi vindicat plerumque diabolum, quia plerumque ea homini suggerit, ad eaque impellit. Denique « ab initio peccat » significat diabolum jugiter in suo peccato et rebellionem perseverare, utpote damnatum et obstinatum in malo, juxta illud *Psalm.* LXXIII: « Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. » Peccat ergo, id est, in affectu peccati primi superbiae et aliorum semper persistit.

Alud S. Joannes ad illud sui Evangelii, cap. VIII, vers. 44: « In veritate non stetit, quia statim ut factus est, cecidit; fuit quidem in veritate conditus, sed non stando confirmatus a veritate est lapsus, » ait Isidorus, lib. I *De Summo bono*, cap. III. Addit Beda: « Quoniam, inquit, ab initio diabolum peccat: quia, ait, ex quo ab initio cepit diabolum peccare, nunquam desit, nec praesentium scilicet peccatorum enormitate, nec futurarum metu coerctus. Unde ex illo jure esse dicitur, qui a peccando se revocare negligit. » Cujusmodi autem fuerit primum diaboli peccatum, his verbis explicat Beda: « Ille qui primus est conditus, mox ut altitudinem suae claritatis aspexit, contra conditorem cum suis sequacibus superbum intumuit, perque eandem superbiam ab initio peccans de Archangelo in diabolum est versus. »

IN (ad) HOC APPARUIT FILIUS DEI, UT DISSOLVAT OPERA DIABOLI. — Confirmat id quod dixit, *q. d.* Adeo qui peccat est ex diabolo, non ex Deo, ut ad peccatum quasi hostem suum abolendum, Christum carnem assumere, in eaque apparere voluerit. Repetit more suo id quod dixit vers. 3: « Et scitis quia ille apparuit? peccata nostra tollerent. » Nota « ut dissolvat. » Peccata enim sunt quasi funes quos plectit diabolum, instar aranei captantis muscas, ut his implicet, intrinet et irretiat peccatorem, ne iis se extricare possit: quos proinde Christus venit dissolvere, ut iis peccatorem extricet et eripiat. Hoc est quod ait Sapiens

Proverb. v, 22: « Iniquitates suae capiunt impium, et funibus peccatorum snorum constringitur; » et *Isaias*, v, 18: « Vae qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum peccatum! » Vide ibi dicta. Hinc Christus dedit Petro et Apostolis potestatem solvendi, *Math.* xvi, 19, et *Joann.* xx, 23.

Ex hoc loco et similibus liquet Christum non fuisse incarnandum, si Adam non peccasset: negant id nonnulli Doctores Scholastici; sed constanter assertit Scriptura et Patres, qui nullam aliam Christi incarnationis causam assignant, quam nostram a peccato expiationem et redemptionem. Audi Symbolum Nicænum: « Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de caelis. » Hinc ex S. Gregorio canit Ecclesia in benedictione cerei Paschalis: « O vere necessarium Ade peccatum, quod Christi morte deletum est! O felix culpa, quae talem et tantum meruit habere redemptorem! » S. Ambrosius, lib. *De Sacrament.* *Incarnat.*, cap. lxi: « Quae, inquit, erat causa incarnationis, nisi ut caro quae peccaverat, per se redimeretur? » S. Augustinus, serm. 9 *De Verb. Apost.*: « Nulla, ait, causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, et nulla erit causa medicinae. » S. Leo, serm. 3 *De Pentecost.*: « Si homo non deviasset, inquit, Creator creatura non fieret, neque aut sempiternum temporalitatem subiret, aut aequalis eorum Patri Filium formam servi, et similitudinem carnis peccati assumeret. » Idem dicitur caeteri.

QUONIAM SEMEN IPSIUS IN EO MANET. — Quodnam est hoc « semen? » *Primo*, Oecumenius accipit Christum; Christus enim est semen Patris et semen benedictum Abrahae, *Galat.* iii, 29. *Secundo*, S. Augustinus, Clemens Alexandrinus, Beda, Glossa et Hugo accipiunt verbum Dei, de quo exat parabola seminis et seminantis, *Lucæ* viii, 11; *Jacobi* i, 18; *1 Petri* i, 23. *Tertio* et aptissime, Lyranus, Cajetanus, Hugo et Thomas Anglicus: Semen, inquit, est gratia Dei, idque *primo*, quia ex gratia et charitate quasi ex semine pullulant caeterae virtutes, item bona opera et merita. *Secundo*, quia gratia est semen gloriae, ut pulchre docet S. Thomas, *1 part., Quest.* lxxii, art. 3. *Tertio*, quia, sicut semen mori debet ut pullulet et fructificet: ita gratia parit studium mortificationis et martyrii, ex quo omne bonum privatum et publicum profluit et profuit, juxta illud Christi *Joannis* xii, 24: « Nisi granum frumenti cadere in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam; et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam. »

9. ET NON POTEST PECCARE, QUONIAM EX DEO NATUS EST. — Hinc Jovinianus olim, teste S. Hieronymo, lib. II *Contra eum*, et nuper Lutherus et Calvinus docuerunt fidelem non posse excidere

a fide, gratia et justitia, esseque certum de sua perseverantia et salute. Sed hic est error damnatus a Scriptura et a S. Joanne, cap. ii, vers. 1, ubi ait: « Filii mei, haec scribo vobis, ut non peccetis; » poterant ergo peccare: atqui illi erant fideles; ac repugnat experientiae quotidianae, qua videmus in dies multos fideles fieri haereticos et peccare. Denique contrarium definitum est a Concilio Tridentino, sess. vi, can. 23.

Alius ergo est sensus S. Joannis, nimirum qui natus est ex Deo, non potest peccare, scilicet graviter et mortaliter. *Primo*, in sensu non diviso, sed composito, quatenus scilicet ex Deo natus est, et quamdiu nativitate hanc et semen gratiae Dei, qua renatus est, conservat, ejusque ductum sequitur: ita Oecumenius, Thomas Anglicus, Cajetanus et S. Hieronymus, lib. II *Contra Jovinianum*. Sic dicunt Theologi eum qui habet gratiam efficacem, non posse non facere id ad quod eum gratia impellit, ac consequenter non posse peccare, nimirum in sensu composito, quia gratia efficacis in suo conceptu includit effectum. Efficax enim dicitur, quae praevisa est habitura effectum, quod scilicet libero arbitrio persuadebit consensum in bonum opus. Absolute tamen qui habet gratiam efficacem, potest ei resistere et peccare, ut liquet ex Concilio Tridentino, sess. vi, can. 4.

Secundo, qui natus est ex Deo, « non potest peccare » in sensu formali, quantum scilicet est ex parte nativitatis divinae, si videlicet vult nativitatis et gratiae divinae species; haec enim si sinatur agere et operari, nec ei resistat liberum arbitrium, potens est et efficacis, ut excludat omne peccatum, ne cum eo possit consistere. Ita S. Augustinus, *De Gratia Christi*, cap. xxi. Sic Adam in statu innocentiae dicitur fuisse immortalis, quia quamdiu in eo perdurabat, non poterat mori; sed sicut illum deserere poterat, sic et mori. Sic dicemus: haec medicina, v. g. theriaca, tam potens est, itaque pesti resistit, ut qui eam sumit non possit peste mori, uti Mithridates sumens quotidie mithridaticum a se inventum et donominatum, ita induruit contra venenum, ut in angustias extremas a Romanis reductus, sumensque venenum, ut eo se enecaret (ne vivus in Romanorum potestatem veniret), diu id facere nequiverit, natura ita mithridaticum roborata, ut omnem venenum elideret. Sed sicut quis potest theriaca, quam habet, non uti, imo sumptam ejicere et vomere, itaque peste tangi et mori: ita pariter qui habet gratiam Dei, potest ea non uti, eamque abjicere et peccare. Porro S. Joannes hic distinguit habitus supernaturales divinae gratiae ab habitibus virtutum moralium naturalibus, quod illi omne peccatum excludat, hi vero non. Nam habitus, v. g. temperantiae, non perditur per unum actum intemperantiae, sicut nec per unum actum temperantiae acquiritur. Rorsum distinguit gratiam Christi a gratia Adami, quod haec Adamo dabat posse, non velle, illa Christianis licet infirmioribus det

posse et velle: vide S. Augustinus, *De Corrupt.* et *Gratia*, cap. xii: « Provisum est, inquit, infirmitati voluntatis humanae, ut divina gratia inclinabiliter et inseparabiliter ageretur, et ideo quamvis infirma non deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur, etc., ut ipso donante invictissime quod bonum est vellet, tunc hoc deserere invictissime non vellet. » Hoc modo explicat S. Joannes, cap. v, vers. 18, dicens: « Omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum. »

Tertio, « non potest peccare, » id est, aere, difficulter potest peccare: quia in novum hominem renatus, totus gratia Dei est indutus et imbutus, ut tanti Dei beneficii immemor et ingratus esse vix queat.

Huc accedit Oecumenius: « Non potest, » ait, id est, non vult peccare. Alii per metathesin, « non potest peccare, » id est, inquit, potest non peccare; quia hoc proprie est posse et potentia, cum ex adverso posse peccare et peccare sit infirmitas et impotentia, *q. d.*: Semen, id est, gratia Dei, dat nobis potentiam et robur qua possimus non peccare, et vincere omne peccatum, si velimus ei cooperari.

Quarto, S. Augustinus, *De Natura et Gratia*, cap. xiv: « Non potest peccare, » scilicet de jure, non de facto, *q. d.*: Jure non potest peccare, non deest, non congruit eum peccare; si peccet, facit contra omne debitum, jus et fas; quia ingratus est tantae gratiae, nativitati et filiationi a Deo acceptae.

Quinto, Gagneus: « Non potest peccare, » scilicet peccato infidelitatis affectatae, vel impugnationis veritatis agnita, quod S. Joannes vocat peccatum ad mortem, cap. v, vers. 16.

Sexto, alii haec accipiunt de praedestinitis et absolute electis ad vitam aeternam; hi enim licet possint aliquo tempore esse in peccato mortali, tamen in extremo vite articulo nequeunt esse in eo, cum eoque mori. Simili modo ait Christus, *Matth.* xxiv, non posse electos in errorem induci, et Joannes, x, neminem posse electos de manu sua rapere. Hinc S. Fulgentius *De Fide ad Petrum*, cap. xxv: « Firmissime tene, inquit, nullum eorum qui praedestinati sunt, posse perire; » intellige hoc de impossibilitate non antecedenti, sed consequenti, quam logici consequentiae vocant, quae recte cum libertate arbitrii nostri consistit, quia illam includit et praesupponit.

Prima expositio et *secunda* maxime genuinae videntur.

Anagogice S. Augustinus, lib. II *De Peccat. mer.*, cap. vii: Justus, ait, non potest peccare, non in re, sed in spe; quia sperat, imo jus habet ad vitam aeternam, in qua erit impeccabilis.

Simili modo S. Augustinus, lib. I *De Nuptiis et Concup.*, cap. xxiii et xxix, et *De Spiritu et Lettera*, cap. ult., ait preceptum: « Non concupisces, » et, « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, et ex

omnibus viribus, » perfectis in hac vita non posse adimpleri, sed illo non moneri ut eo contentum, ubi illud perfecte adimplebitur, quod erit in caelo. Intellige haec in sensu anaagocico. Nam eo jubetur cum dicitur: « Non concupisces, » ut nullum concupiscentiae motum sentiamus, quod in hac vita facere non possumus, sed faciemus in caelo; in sensu enim literali precepto, Non concupisces, » tantum praecipitur ut, esto concupiscentias sentiamus, iis tamen non consentiamus, quod possumus prestare in hac vita. Idem dicendum est de illo: « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, et ex omnibus viribus, » uti dixi *Roman.* vii, 7.

Moraliter S. Joannes docet hic fideles modum facilem et certum fugiendi quodlibet peccatum, ac faciendi ut moraliter fiat, quasi impeccabiles, nimirum si intendat jugiter semini Dei, hoc est, sanctis inspirationibus et dictaminibus fidei, ac prudentiae Christianae, quas Deus per fidem et prudentiam menti suggerit et inspirat; dum enim illis intendimus, mentemque affigimus, excludimus omne semen diaboli, id est, omnes suggestiones concupiscentiae et peccati, itaque peccatum non possumus. Qui enim peccat, necesse est ut attendat et intendat alium concupiscentiae a Deo velle; si ei non attendat, peccare nequit, quia appetitus et voluntas nil potest appetere et velle, nisi quod phantasia et mens ei proponit et suggerit quod bonum appetibile et concupisibile. Hinc Beati peccare nequeunt, quia Deum videt tanquam summum et immensum bonum; unde ab eo oculi avertere nequeunt, sed in eo quasi omnis boni abyssus merguntur et absorbentur.

Quocirca utilissimum est mentem semper occupare bonis cogitationibus, uti faciebat S. Xaverius, v. g. ruminare aliquam piam sententiam S. Scripturarum vel SS. Patrum, aut actum, vel virtutem aliquam cujuspiam Sancti; haec enim cogitatione occupata mens excludit et elidit omnem aliam cogitationem illecebrosam, quae appetitum movere posset ad peccatum: hoc de intellectu. Idem est de voluntate. Qui enim intendit semini Dei, hoc est, piis affectionibus, desideris, impulsibus, terroribus, promissis, etc., quas Deus inspirat et indit voluntati, nequit inlendere concupiscentiae, ac consequenter nequit peccare. Dicit ergo cum S. Josepho sollicito ab adultera: « Ecce Dominus meus omnia mihi tradidit praeter te; quomodo ergo possum hoc malum facere, et peccare in Deum meum? » *Gen.* xxxix, 3. Vide ibi dicta. Audi S. Leonem, serm. 8 *De Epiphani.*: « Qui, inquit, experiri cupit an in ipso Deus habitet, de quo dicitur: Mirabilis Deus in sanctis suis, sincero examine coram suis interiora discutat, et sagaciter quaerat qua humilitate resistat superbiae, quae benevolentiam oblectetur invidia, quam non capiat adulantium linguis, quamque bonis doleat alienis. An pro malo non cupiat malum reddere, malique inultas oblivisci

injurias, quam imaginem et similitudinem sui conditoris amittere, qui omnes ad cogitationem sui generatibus incitans donis, pluit super justos et injustos, et solem suum oriri facit super bonos et malos. Ac ne in multis labore sollicite discretionis inspectio, ipsam matrem virtutum omnium charitatem in secretis sue mentis inquirat, et si in ea dilectionem Dei et proximi toto corde intendit reperit, ita ut etiam inimicis suis eadem velit tribui, quæ sibi optat impendi, quisquis hujusmodi est, Deum et rectorem et habitorem sui esse non dubitet. »

40. IN HOC MANIFESTI SUNT FILII DEI, ET FILII DIABOLI (q. d. Hæc duobus iudiciis manifeste secernas filios Dei a filiis diaboli; puta justos ab injustis; nimirum primo, quod omnis qui non est justus (Græca et Syrus, omnis qui non facit justitiam, opera justa et sancta), non est ex Deo; (secundo), qui non diligit fratrem suum, — puta proximum, præsertim Christianum repele: hic pariter, « non est ex Deo, » id est, non est filius Dei, sed diaboli. Unde a contrario colligendum relinquitur, filium Dei esse primo, qui facit justitiam; secundo, qui diligit fratrem. Hæc sunt ergo duæ tessere, et quasi duo symbola filiorum et militum Dei, scilicet justitia et caritas; diaboli vero, injustitia et odium. Nota: Qui diligit fratrem, facit justitiam. Justitia enim generalis hic accipitur, quæ dilectionem omnemque virtutem complectitur, uti genus complectitur suas species; hic tamen ea secernit S. Joannes, ut ostendat inter omnes justitiæ species, nullam magis ostendere, imo efficere nos filios Dei, quam charitatem et dilectionem proximi; nec ex adverso ullam injustitiæ speciem magis nos ostendere et efflere filios diaboli, quam odium et invidiam. Hinc S. Joannes, dilectus Jesu, non nisi dilectionem spirat. Proprie ergo caritas secernit inter filios Dei et diaboli. Audi S. Augustinum hic, tract. 5: « Dilectio sola discernit inter filios Dei et filios diaboli. Signent se omnes signo crucis Christi; respondeant omnes: Amen; cantent omnes: Alleluia; baptizentur omnes; intrent omnes Ecclesias, faciant parietes basilicarum, non discernuntur filii Dei a filiis diaboli, nisi in charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo; qui non, non sunt nati ex Deo. Quidquid vis, habe; hoc solum non habebas, nihil tibi prodest. Alia si non habebas, hoc habe, imple legem. » Charitate autem diligitur Deus propter se, et proximum propter Deum; unde « plenitudo legis est dilectio, » Rom. XIII, 10. Idem Augustinus, De Natura et Gratia, cap. XLII: « Caritas, ait, est verissima, plenissima, perfectissimaque justitia. » Tertullianus autem, lib. De Patientia, eandem vocat « summum fidei Sacramentum, Christiani nominis thesaurum, quam Apostolus totis viribus Spiritus Sancti commendat. » Clemens vero Alexandrinus, in Paren. ad Gent., « præcipuum » nominat « hominis Christiani munus; » Cyprianus De Bono Patientia, « fundamen-

tum pacis, tenacitatem ac firmitatem unitatis, quæ et opera et martyria præcedit; » Basilius, orat. 3, « radicem mandatorum; » S. Gregorius Nazianzenus, epist. 20, « doctrinæ nostræ caput; » Hieronymus, epist. ad Theophylactum, « cunctarum virtutum matrem; » Ephrem, Doct. de humil., « omnium virtutum columnam; » Augustinus, serm. 83 De Temp., « omnium virtutum arcem; » Prosperus, lib. III De Vita contempl., cap. XIII, « affectionum omnium potentissimum, in omnibus semper invictam, actionum bonarum summam, salutem morum, finem cælestium præceptorum, morum criminum, vitam virtutum; » Cyrillus in cap. XIII S. Joannis, « omni virtute constantem; » Gregorius, lib. VI, epist. 60, « matrem et custodem omnium bonorum; » Bernardus, epist. 2, « hominum matrem et angelorum, non solum quæ in terris, sed etiam quæ in cælo sunt pacificantem. »

Denique S. Basilius, De Inst. Monach.: « Ubi deliquimus, ait, patitur charitas, eo prorsus ejus loco odium succedit. Quod si, ut Joannes ait, Deus charitas est, sine dubio necesse est, diabolum odium esse. Ut igitur qui charitatem habet, Deum habet: sic qui odium habet, diabolum in se nutrit. » Hæc ante me congressit noster Benedictus Justinus.

41. QUONIAM HÆC EST ANNUNTIATIO, — hoc est, res annuntiata, et semper annuntianda ac prædicanda, q. d. Hoc est nuntium e cælo a Christo alatum, quod nos Apostoli, nunquam Christi, vobis jugiter annuntiamus. Syrus, hoc est præceptum; præceptum enim subditis promulgandum et annuntiandum est. Græcum ἀγγελία alludit ad Evangelium, q. d. Summa Evangelii est diligere invicem. Rursus Evangelium, id est lætum nuntium, quod Christus nobis attulit e cælo, fuit ut diligamus invicem, sicut Christus dilexit nos. Potuisset Deus a nobis, utpote peccatoribus, exigere multa opera pœnosa et ardua juniorum, elliciorum, laborum, tormentorum, martyriorum, sed noluit: contentus est si amemus invicem. Hoc est Evangelium. Quid enim lætius, quid jucundius, quid facilius quam amare, et amare « alterutrum, » id est invicem, reciproce? Sicut enim Deus præcepit nobis ut diligamus fratres, sic vicissim præcepit fratribus ut recipiunt amorem nobis pendant. Hunc enim elicit et exigit noster amor; phillrum enim efficacissimum, lynx, magnæ et illex amoris est amor, juxta illud Martialis:

Ut præstem Pyladem, aliquis mihi præstet Oreem;
Hoc non fit verbis: Marce, ut ameris, ama.

Rursus hæc est ἀγγελία, puta angelorum annuntiatio, doctrina et vitæ angelorum enim se invicem ardentissime diligunt. Hæc jubet nos imitari Christum, ut angelorum mores et felicitatem emulemur, et per mutuum amorem inchoemus.

Alludit, imo citat illud Christi: « Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi

vos, » Joann. XV, 12, ubi notat S. Augustinus, tract. 83 in Joannem, « sicut dilexi vos distinguere charitatem a dilectione humana et carnali, q. d. Diligite invicem, non sicut se diligunt homines, quoniam homines sunt, sed sicut se diligunt, quoniam dii sunt, et filii Altissimi. » Ut quid enim, inquit, diligit nos Christus, nisi ut regnare possimus cum Christo? Pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus. »

12. UT DILIGATIS (græce ἀγαπάτε, id est diligamus) ALTERUTRUM; NON Sicut Cain, — subaudi faciamus, vel diligamus. Cain enim seipsum tantum dilexit, fratrem vero suum Abelem odit, et occidit ex invidia; quod scilicet videret sacrificia fratris, utpote meliora, esse Deo grata, ideoque ab eo cælesti igne inflammari; sua vero, utpote peiora, esse Deo ingrata, ab eoque respui. Hoc est quod Cain ait Deo juxta Septuaginta: « Nonne, si recte offeras, recte autem non divides, peccasti? » Nam Cain « hoc ipso male dividebat, dans Deo aliquid suum, sibi autem seipsum, » ait S. Augustinus, XV De Civit., VII: « Quod omnes, inquit, faciunt, qui non Dei, sed suam sectantes voluntatem, id est, non recto, sed perverso corde viventes, offerunt Deo munus, quo putant eum redimi, ut eorum non optuletur sanandis pravis cupiditatibus, sed explendis. » Quocirca notat Eusebius, lib. XI De Præpar. Evangel., cap. IV, apposite et quasi omne divino vocatum esse Cain; licet enim mater Eva eum vocarit Cain, id est, possessionem et penulum suum, dicens: « Possedi hominem per Deum, » Gen. IV, 1, a radice קַיִן kana per K, id est possessit, tamen æque commode Cain derives a κακῶ kana per N, id est amittit, vel invidus, qualis ipse fuit. Vide Prosperum, lib. I De Promis. et Prædest., cap. VI De dilectione proximi; vide S. Gregorium, X Moral., VI; Chrysostomum, hom. 18 in Matth., ubi novem dilectionis gradus assignat. Et S. Augustinus, lib. I De Doctr. Christ., XII: « Hæc, inquit, regula dilectionis divinitus constituta est: Diliges proximum tuum sicut teipsum, Deum vero ex toto corde, et ex toto anima, et ex tota mente, ut omnes cogitationes tuas, et omnem vitam, et omnem intellectum in illum conferas, a quo habes ea ipsa quæ confers. Cum autem ait, toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ partem relinquit que vacare debeat, et quasi locum dare, quasi alia re velit frui. Sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illo rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit. Quisquis ergo recte proximum diligit, hoc cum eo debet agere ut etiam ipse toto corde, tota anima, tota mente diligit Deum. Sic enim eum diligens tanquam seipsum, totam dilectionem sui et illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullam a se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur. »

QUI EX MALIGNO ERAT. — Puta ex diabolo, q. d.

Cain erat filius non Dei, sed diaboli, non generatione, sed imitatione et suggestione. Diabolus enim ex odio Dei, cum ipsi nocere non possit, cupit nocere ejus imaginem, puta homini, ipsum que perdere; sicut pardalis cum hominem ledere nequit, hominis imaginem discerpit, ait S. Basilius, hom. De Invidia. Malignitas ergo Cain æque ac diaboli consistit in odio et invidia, quæ sunt vitia tyrannorum, raptorum et homicidarum, « qui piscium vitam degunt; nam in quemcumque alium invaderint, devorant, robustior inhiorem propellens, » ait Athenagoras, orat. Pro Christianis. Unde piscis apud Egyptios erat hieroglyphicum odii, ait Clemens Alexandrinus, lib. V Stromat.

ET PROPTER QUOD OCCIDIT EUM? QUONIAM OPERA EIUS MALIGNA (κακὰ, id est mala et prava) ERANT. — Quia scilicet Deum parvi, imo minoris seipso aestimans, peiores victimas ipsi offerrebat, meliores et pinguiores sibi reservans, atque invidebat Abeli, quod meliora offerens Deo, ipsi gratior existeret, et ab eo cælesti vicinarum incendio honoraretur: peccatum ergo Cain fuit invidia, quod scilicet Abeli fratri invideret Dei benevolentiam et gratiam, qua ejus victimas cælestis inflammando acceptabat, non Caini. Ex invidia natum est odium, ex odio homicidium, imo patricidium. Hæc sunt proles et fruges invidiæ.

Audi S. Cyprianum, tract. De Zelo et Livore: « Ambitionem zelus excitat dum cernit quæ alium in honoribus actiorem: zelo exacerante sensus nostros atque in ditionem suam mentis arcana redigente, Dei timor spernitur, magistrum Christi negligitur, iudicii dies non providetur; inflatur superbia, exacerbat sevitia, perfidia prævaricatur, impatientia concutit; fuit discordia, ira fervescit; nec se jam potest cohibere, vel regere, qui factus est potestatis aliena. Hinc Dominice pacis vinculum rumpitur, hinc caritas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, unitas scinditur, ad hereses atque ad schismata prosilitur, dum obtruncatur sacerdotibus, dum Episcopis invidetur, dum quis aut queritur non se potius ordinatum, aut designatum alterum ferre præpositum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo superbus, de emulatione perversus, animositate et livore non hominis, sed honoris inimicus. Quales vero est anime lineæ, quæ cogitationum tabes, pectoris quanta rubigo, zelare in altero vel virtutem ejus, vel felicitatem, id est, odisse in eo vel merita propria, vel beneficia divina; in malum proprium bona aliena convertere, illustrium prosperitate torqueri, aliorum gloriam facere suam pœnam, velut quosdam pectori suo admoveere carnifices, cogitationibus et sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacebrent, qui cordis secreta malevolentis unguis pulsent; non cibus talibus letus, non potus potest esse jucundus: suspiratur semper, et in gemiscitur, et doletur; dumque ab invidis nunquam livor